

BIBLIOTHEQUE
ETC. GENEVE

SI

RECUEIL
DE LETTRES
ET DISCOURS
ADRESSÉS
A DIVERS
PERSONNAGES
XV-XVI.ES.

LETTRE
DE CHRISTOPHE
COLOMB
DE INSULIS NOVIS
INVENTIS

Ex Bibliothecâ
quam 16000 Voll. constantem
huic Abbatiaë S Genovesæ Paris.
Testamento legavit Car Maurit.
LE TELLIER Archiep. Remensis.
Obiit anno 1710.

La pièce 3 de ce recueil est la
seconde édition de la Traduction
latine de la Lettre de Calixte
relatant la dissolution du mariage
de Louis.

Elle a été imprimée par Stephani
Planck, à Rome en 1493, lequel
a également imprimé la 1re édition -
mais en omettant au titre le nom
du pape Sixte.

Dans celle-ci, Planck a corrigé
cette omission, ainsi que le nom
de l'éditeur des Romains (c'est-à-dire
c'est le no 4 de ma Bibliothèque
Ancienne Valaisienne).

Henry Harrier

3 juin 1892

les files sont p.ées 1 à 6 .
par p.ées 1 à 30 .

P. 1 - Date de 1522.
 2 - id -
 3 - circa 1522
 4 - --
 5 - --
 6 - Date de 1522

Ces six premières pièces
 forment 6e f° 1^a
 27 du vol. et
 sont toutes du XVIe.

Pièces incunables: n° 1(6) Daunou 463 - Pellechet 4090
 2(7) - 416 - 3230
 3(8) - omis - omis
 (cf 2 autr. ex. D. 480 - 5060 et un 4e ex.
 OE XV. 351 p. 12).
 4(9) Daunou 718 - 3262
 5(10) - 465
 6(11) - 675
 7(12) - omis Pellechet omis
 (cf. OE XV. 351 667 - 1686)
 8(13) Daunou 710
 9(14) - omis - omis
 (cf. OE XV. 351 671 - 5019)
 9^a(15) - omis -
 (cf. OE XV. 351 669)
 9^{aa}(16) - omis
 (cf OE XV. 351 673)
 10(17) - 653
 11(18) - 665
 12-13(19) - 674 Pellechet 2048
 14(20) - omis
 (cf OE XV. 351 712)
 15(21) - 461 Pellechet 4816
 16(22) - 588 - 4433
 17(23) - 590 - 2836
 18(24) - omis mais sous le n°
 832 Daunou cit. l'ex. [351] qui n'est
 pas 83. et autre redoublé: 123 sans doute lui est
 19(25) - 534
 20(26) - 792
 21(27) - 419 vol. à tort [351]?

T. S. V. P.

22 (28) . Dannon 717.
23 (29) - 287
24 (30) - 313
25 (31) - 314
26 (32) - 466
27 (33) - 451

---

28 (34) Piece datée de 1523
29 (35) - 1524
30 (36) - 1521.

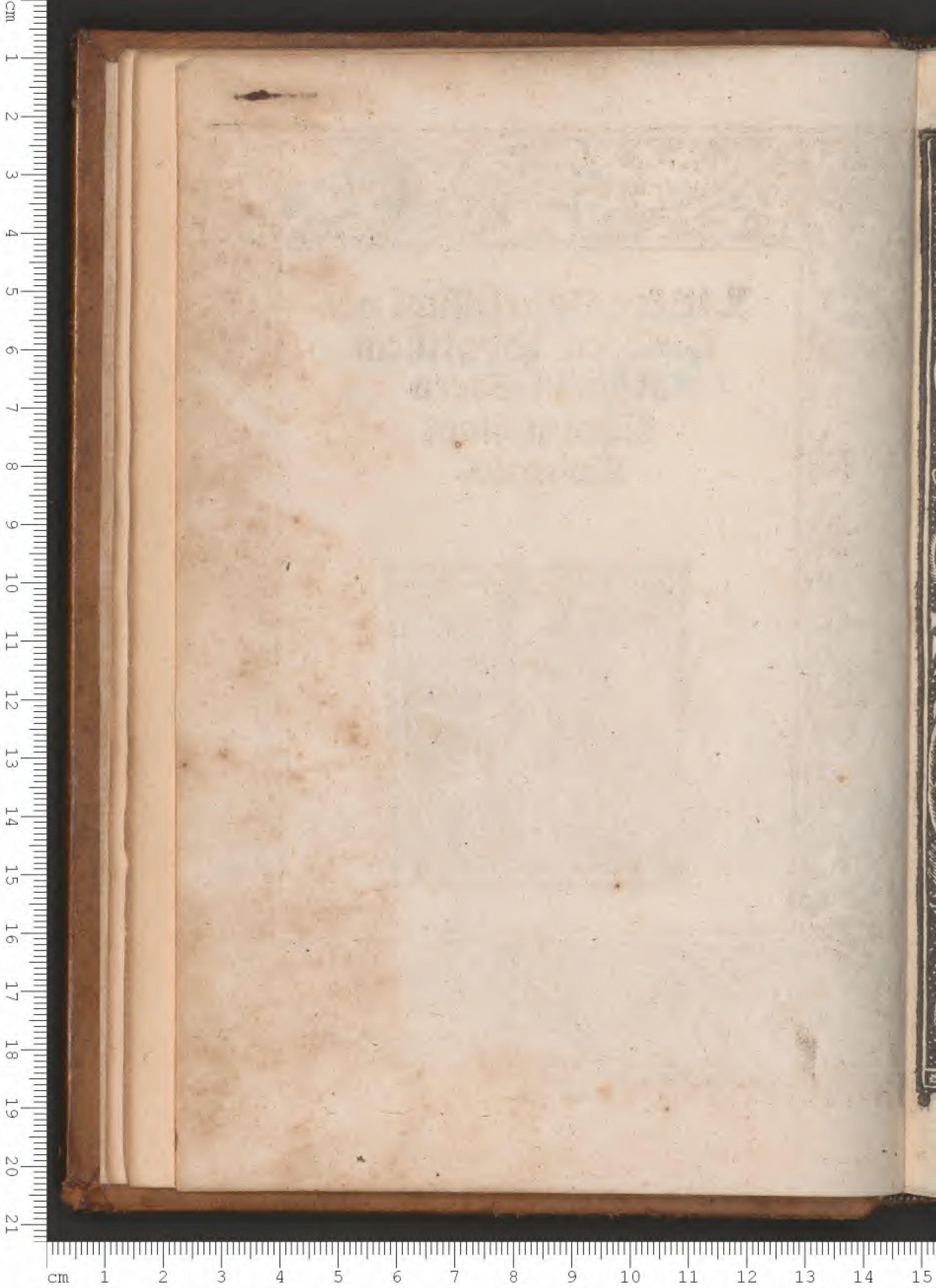

~~x~~ ~~511~~

xyE 740

n.⁴(9) Lettre de Christophe Colomb

Alasci Ferdinadi vtriusq; iuris cōsultī Illustrissimī regis
Portugallie oratoris ad Innocentiū. viij. pontificē maximū de
obedientia Oratio.

Et si nō sim nescius p̄r Beatissime: pontifex marie: ouis
um xp̄i Jesu pastor: beatī Petri dignissime successor et
dei nr̄i generalis vicarie: quāta doctrina: et quātis laudib⁹ pre
stare debeat is qui corā cōspectu vr̄e bt̄itudinis et p̄stantissimo
rū horū patrū verba facturus aut orōnem habitur⁹ sit. Et si me
quoq; nō lateat q̄ grandē puinciam et q̄ impar humeris meis
mun⁹ celebrandū susceperiz: qui et dicēdi p̄suetudine eloquētie
copiā ingenij acumine: et omni p̄sus doctrina destitutus sum
Cū preterea loci dignissimi ac ornatissimi amplitudinē et maie
statē intueor: qui non nisi a peritissimis et grauissimis viris oc
cupari solet: cū deniq; tremendū et gloriosū vr̄e beatitudinis: et
sacri huius senatus cōspectū: et rei de qua agendū est magnitu
dinē et splendorē hinc p̄sidero. Inde serenissimi ac illustrissimi
principis Johānis secūdi regis Portugallie et Algarbioꝝ citra
et vltra mare in Aḡbrica et dñi Guinee: vr̄e bt̄itudinis obsequē
tissimi filij: qui nos ad eandē sanctitatē legatos misit in hanc
sanctā et aplicā sedē deuotionē fidē et obseruantia. Insolens p̄
fecto et velut amens et temerari⁹ horreo totus: fractus et enerua
tus tota mente ac artubus cōtremisco totus: et vor faucib⁹ he
ret: et dicere cū Hieremīa cogor. A. a. a. dñe deus ecce nescio lo
qui q: puer ego sum. Quippe ad declarandā xp̄iane religionis
signifero: qui cū vices dei in terris gerat nō dedignat̄ sese ser
uū seruoꝝ dei appellare: tāti regis deuotōz et obediētia: et ad tā
te legatōis munus absoluendū ex litteratoꝝ Lusitanoꝝ corona
erat quispiā alius accōmodatioꝝ me: quē nulla eruditōis orna
menta illustrāt: nec hui⁹ doctrine studia decorāt: a quib⁹ quan
tū absum: tantū ab hoc dicēdi munere me abesse fateor: Parere
tñ et iussa capessere illustrissimī regis: qui onus iniunxit fas fu
it: Cui nō obsequi et nō obedire scelus et nefas fuisset. Ferat igi
a

tur quo aīo v̄ra beatitudo pro sua sapiētia equitate et solita in
oēs clemētia: audire ieiunā hanc exilē ⁊ obscurā oīonem: nullis
salibus cōditā: nulla sn̄iaꝝ gravitate magnificā: nulla verbor
rū vi ac pondere luculentā ⁊ expolitā. ¶ De obediētia igit̄ bea
tissime p̄r: ad quā v̄re br̄itudinī p̄stantiā de vltimis vltioris
hispānie finib⁹: longo terrestri itinere fracti: deuotione tñ et
animis integri: ab illustrissimo Johāne secūdo Portugallensi
um optio rege missi sumus. Anteq̄ dicā: v̄ram sanctitatē sup
plex venerāter oro: pauca prius de p̄claris Lusitanie dom⁹ me
ritis: ⁊ de virtute ac religiōe dicti regis summatis audiat: quo
eius in catholicā fidē amor: ⁊ in hanc sanctā et aplicā ecclesiā
obseruātia: magis magisq̄ in aperto sit. Cū olim br̄issime p̄
p̄ditione Juliani comitis vrbi Septe in aphyrica: q̄ supra Tra
iectū eminet p̄positi: ⁊ Roderici vtriusq̄ tūc Hiberie regis Go
thorū vltimī culpa ac inertia hostes xp̄iane religionis acerbissi
mi: oēm ferme Hispaniā armis occupassent: ⁊ annis plurimis
fedo ⁊ tetro seruitutis iugo submisissent. Alonsus prim⁹ Por
tugallensiū princeps: nō sine diuino numine in ea natus ē eta
te. Is tunc minori totius Lusitanie puincie solū p̄erat: que in
ter duriū ⁊ miniū scelerī ⁊ infelici gleba ea tēpestare p̄tendeba
tur. Portugalliā a colle Algaie portu in faucibus Durij site vo
cauere: que postmodū toti etiā regno nomē indidit. Sꝫ vir di
uini animi ⁊ cōsiliij plurimas a mauris occupatas vrbes aggres
sus: varijsq̄ ⁊ incredibilib⁹ victorijs potit⁹ parti vi: parti astu
expugnat: in qbus inter Duriū ⁊ tagū leria sanetrena ⁊ nobilif
sima oīm Olisippo ciuiū Romanorū quōdā municipiū: cū innu
meris pene alijs munitissimis arcib⁹ ⁊ oppidis: quib⁹ nō cōtē
tus traiecto tago regionē totā intra illū ⁊ annā flumē p̄nectā
nō minus vbertate soli q̄ viris ⁊ armis felicē: cum eboza regia
magnifica ⁊ veteris latij glorioza vrbe ⁊ armis p̄domuit: et vi
cto:ijs illustrauit. Plerasq̄ nō sine xp̄i Jesu clarissimo auxilio: ⁊
noto oībus miraculo p̄secutus est. Cizimbriā ac palmelā duo vl
litu vl⁹ operibus inerpugnabilia oppida ab infideliū manibus

eripuit: et in sua potestate redegit. Et cum paucis admodum equi-
tibus mauroꝝ infinita millia fudit fugauitq;. Et rursus apud
Euriquias campos apud eum locum quem capita regum vulgus nunc ap-
pellat: exigua et parua manu: cum quinque potentissimis regibus vi-
ctor certauit: in qua pugna egregie plus quam forte pugnando dece-
bat: quinque illius sinistre aprata scuta barbarorum tela in ea intor-
ta perfregere. Ex qua singulari et inclita victoria Lusitanorum regum
signa et arma scutis quinque: quinorum denariorum numero sparsis
distinxit: cum ad eam tempestatem unum tantum et id totum nummis pas-
sim resparsum fuisse satis constet. Quinque igitur scuta in sanctissi-
me crucis figuram locata: et quinque denarii similiter ad modum crucis
aspersi: quid aliud nobis indicant: nisi triginta argenteos precium
sanguinis christi Iesu: quibus ab immanissimo Iuda iudeis tradi-
tus fuit. Iesus antequam signum militibus daret: flexis ad terram
genibus orans: saluatorem in cruce pendentem conspexit. Fu-
it regis animi ea fiducia: ea cordi insculpta fides: ut tam stupen-
do miraculo non territus: hec addere verba ausus sit. Non oportere
se ipsum christum Iesum homini firmissime credenti ostendere:
hereticis et ab eius fide aberrantibus: et auersis illiusmodi ostē-
to opus esse. Quibus rebus et pluribus alijs: quas breuitatis
causa pretereo: hac luce apertius vestra beatitudo intelliget: qua
animi constantia: quo virtutis ardore: quibus artibus: quibus
gradibus et successibus ad culmen regium ascenderit: et angu-
sta regni primordia vir tam religiosus: tam fortis: et tam pius:
a deterrimo seruitutis iugo liberauerit Regnum et auxerit: et
quam merito regum nomen auxiliante populo: et adiutrice hac
hac sancta Romana ecclesia clarissimo nutu: et eterne maiesta-
tis optimo auspicio: sibi iure optimo acceperit: et posteris in fu-
turo reliquerit hoc ceteris principibus felicior: quam multi populoꝝ
fauore: nonnulli armatorum satellitum metu: pauci vero quos equus
amauit iupiter: qui vera virtutis via ad regios titulos aspira-
uerint. Quo mihi minus admirabile videri solet: si tali tanto et

cm 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

tam forti auctore partū regnū eius glorioſa pgenies eiſdē arti
bus auerit. Nam eius ſucceſſores ea Luſitanie parte: q̄ a Sto
tetricōe montiū iugis: a meridie oceano: ab oriēte amne fluij
hoſtio: ab occidēte ſacro p̄montoſio cōtinet̄: quā Algarbij Re
gnū punica etiā nunc lingua vulgus appellat: Mauros multos
ac munitiſſimis urbib⁹ expugnatis breui pepulerūt: q̄ ita vni
uerſa Luſitania recuperata: hoſtes xp̄iano nō inſeſtiſſimos vi
ctos fugatoſq; in aphyricā: vnde utrāq; Hiſpaniā dñaturū tra
iecerāt. Pauci admodū Luſitanoꝝ reges reiecerūt: qđ vtinā pa
ri ſtudio ⁊ cōtentione a reliquiſ Hiſpaniaꝝ p̄ncipibus factū
fuiſſet: vt minus etate n̄ſa negocij ⁊ laboris apelendo ab hiſpa
nia hoſte ſuperelſet. Sed parū inclitis Luſitanie regibus pro
animi ac virtutis magnitudine viſum eſt ſua recuperare: niſi eti
am aliena ſcrutarent̄: tam ⁊ ſi alienū nihil vnq̄ arbitratū ſunt:
qđ vel ad deſenſionē: vel ad p̄pagationē xp̄iane religionis p̄ti
net. Alſonſus quartus inuadētibus iterū Aphyricanis regibus
hiſpaniā quibus rex Belamerim: cū infinita pene procerū ⁊ mi
litū multitudine preerat artiſſimo traiectu graditani freti co
pias validiſſimas ab vrbe Septa ad Gibaltariſ portū tranſue
hētibus ⁊ iam Tarifaſ hiſpanie oppidū obſidētibus: ab Alſon
ſo itē Caſtelle rege ſexto eius genero in auxiliū extremi criminis
accitus: cū firmiſſimo exercitu p̄pere celeriq; in Beticā p̄tedit:
vbi cōi cōſilio: cōi periculo tantā etrū molē aggreſſi apud Sar
latū fluiū: qui in fretū ipſum p̄prie oppidū inſluit: vnico p̄lio
quadraginta ⁊ quinquaginta mauroꝝ milia occiderūt. Ac ita
periture denuo Hiſpanie ſuccurrētes peſtē illā nefariā a xp̄ia
ni p̄p̄i ceruicibus p̄pularūt. Nō cōmemoro bella plurima cum
finitimis geſta: nec victorias clariſſimas pro patrie ⁊ regni li
bertate tutāda partas. Nō enī laudare Luſitanie reges: ſ; ſum
matim eoꝝ merita ⁊ officia in xp̄ianā fidem: ⁊ in hanc ſacroſan
ctā ſedē recensere inſtitui. Quippe ⁊ virtute ⁊ gloriā rerū geſta
rū inter ſe oēs pares ſunt. Ob eāq; iam ad illud inclitū et orbī
vniuerſo monitiſſimū Jobānis p̄mi paui Jobānis fideliffimi

vře beatitudinis filij facinus egregiū trāseo: qui a ppulsando
ad inferendū a phrice bellū: tanq̃ Scipio alter animū trāstulit
Quippe euaginato eā maxima classe oceano p Gaditani freti
hostia īgressus: urbē illā Septā situ portuq̃ edificijs munimē
tis haud minus q̃ magnitudine ⁊ opulētia clarā obsedit et vi
cepit. Qua in xpianorū ptātem redacta vīrus omne punice seui
tie velut atrico venenosissimī serpētis capite ita oīno pdomuit
⁊ extinxit: vt qui antea de Hiberie finibus occupādis cōtinue
agitabāt: de suis iam tutādīs solliciti redderent̃. Evenitq̃ vt
cedes fuga incendiū ⁊ vastitas: ceteraq̃ bellox pestes in aphri
cā: imperatorū nostrorū solertia trāslate sensum illis īmanissi
mīs feris a psequēdo hispaniēse bellū auerterēt. S; nō defuere
tāte rerū oportunitati: reliqui Lusitanorū reges ei⁹ successores
quinimo Eduardus Johānis cōmemoratī filius: et Johannis
nrī auus paterne glorie emulus: tā ⁊ si quīquēniū regnādo nō
expleuerit: nō putauit sese intra Lusitanī regnī līmites hone
ste cōtinere posse: nisi pro xpiana religiōe ampliāda facin⁹ di
gnū aliq̃ ederet. Eoq̃ aīo non Septā modo viriliter tutari q̃
barbarorū impetus conat⁹ est: verū etiā Lingim antiquissima ⁊
munitissima urbē legata Hērico ⁊ Ferdinādo fratrib⁹ exercitu
obsedione est adoratus: q̃ incredibilī pene mauroz multitudie
subsidio occurrēte ⁊ Ferdinādo regio fratre ex ducib⁹ altero vi
ro pculdubio sanctissimo sese pro volūtario obside: imo sacrifi
cio ⁊ victima offerente: soluta tandē infelicit̃ fuit. Et eo ita ī
barbarorū ptātem dato his cōditionib⁹ vt nō alio q̃ tradende
urbis Septe p̃cio redimeret̃. Mauri rursus emētita fide obses
sa iaz nrōz castra die noctuq̃ aggressi nō prius oppugnare de
sistūt q̃ Hēricus dux alter regius. Itē frater vir belli ⁊ pacis ar
tibus insignis trāslatis sensiz munimētis ⁊ castris ad littus a
quo toto per quā magne urbis spacio aberat castrametatus est
Atq̃ inde se cū exercitu in naues recepit: vt vřa btitudo intelli
gat pter laborē impēsam ⁊ p̃tinua militū ac ducū pericula cala
mitates ipsas in hoc tam glorioso pro fide catholica bello in re
a ij.

gia domo et in sanguine ipso non defuisse. Dicerem multa pater
beatissime de Alfonso clarissimo rege. v. Eduardi filio et patre
huius sacratissimi thronus deuotissimi filij Johannis: qui supe
rioribus diebus nature concessit: nisi videretur vestre beatitudi
ni et sacro huic venerando cetui: quod descendimus e Lusitania lau
daturi Lusitanos reges et regna et non prestaturi eidem deuotam
obedientiam. In summa tamen rerum ab eo gestarum ex veritate faciam
quod crispus Salustius de Carthagine faciendum censuit si hoc
vnum non tacuero: ter diuersis temporibus cum maxima et instructis
sima classe in Africam traiecit. Ter exercitum paratissimum in
importuoso et hostili litore exposuit. Tres inexpugnabiles pe
ne vrbes vi et armis cepit: quod nescio an alicui vnquam Romano
rum ducum: aut prisorum regum contigerit. Mibi certe diutius
mecum volutanti nemo ne ex veteribus quidem occurrit. Hijs
autem victorijs cum tutum athelanticum fretum et partem interioris
mauritanie subegisset. Cum terras et maria ditioni sue parere
coegisset: cum continentem assidujs excursionibus: et maria ac
portus classibus infestasset: ita penitus maurorum vires et poten
tiam attriuit: ut Granate regnum in Betice visceribus a chris
ti inimicis occupatum: quod occulto dei misterio ad grauius
aliquod iudicium reservatum esse mortalibus videbatur et mihi
semper videbitur. Jam nunc campi et eius oppida vi et armis oc
cupari omnino a christianis posse appareat. Non desunt bea
tissime pater quam plura alia eius in christi Jesu fidem: et Ro
manam ecclesiam merita: que si sigillatim recensere velim: longi
us quam par esset progredier. Sed duo tantum quam breuissime per
stringam. Primum quod eo regnante Henrici patruus eius de quo
supra meminimus industria cepta nauigare Ethiopia est. Ali
terum vero sit quod eodem tempore in oceano Athlantico de
cem insule vix ipsis orbis descriptoribus cognite: a nostris in
uente sunt: et in omnes Lusitanie colonie deducte. In quibus
iam mira incolarum frequentia habitatis christiana fides haud mi
nore ceremonia quam inter nos colitur. Ita ut mihi vere Alfon

sus rex gloriosus: ad christianā religionem sacratissimā colen-
dam non contentus maiorū suorum finibus videatur: nisi etu-
am nouas prouincias: noua regna: nouas insulas: et quasi no-
uos et incognitos orbes christi nomini et Romane ecclesie: et vo-
bis tandem pater beatissime et successoribus vestris in posterū
addiceret. ¶ Cursim res maximas et incredibilia merita superi-
orum regum pertrāsio: et infinita pene tacitus obmitto. Ut ad
ipsius Johannis secundi: qui nunc diuino cōsilio in Lusitania
regnat preclara in christianā rempublicam: et in apostolicam se-
dem officia descendam: qui vir pubere etate in Africam cum
Alfonso patre traiciens: in Arzille magni et egregij oppidi ob-
sidione: nō militaribus tantum: sed imperatorijs etiam munē-
ribus functus christo Jesu et eius sanctissime fidei sese deuor-
uit: ubi militaria ornamenta: que merito a patre assumpsit per
eum decorata sunt. Et cum Hydruntum Turci acerrimi chri-
stiane religionis hostes superioribus annis occupassent: et eius
calamitas ruinam vrbi: immo toti Italie indicaret. Surrexit
enim aliquis beatissime pater ex christianis principibus quos
nondum metus inuasisset: rogante sepius et efflagitanti Sixto
quarto: qui ecclesie dei ea tempestate preerat antecessore vestro
dignissimo: nisi vnicus Lusitanie rex Alfonsus: qui opem fer-
re ecclesie dei semper cōsueuit: et signo crucis iam dudum pa-
rante se ad bellum contra Turcos Calixto tertio antecessore
vestro se armauit: qui se ducem xpiane classis Sixto offerebat:
si facinus dignū aliquod pro amplianda christiane religionis
libertate: Aut pro vindicanda christo nostro illata iniuria ag-
gredi vellet. ¶ Testis est Reuerendissimus cardinalis portug-
lensis qui adest: et ego cuius manu littere id cōtinentes exara-
ti fuere: quod officiorū genus inter merita Johannis regis cla-
rissimi cōmemorandū imprimis censeo: cum nemo sit qui igno-
ret dictis temporibus Johannē vnicū filium nō successorem
modo: verū etiam participem gubernandī regnī et rerum omni-
um fuisse. Non recensebo qua impensa: qua diligentia: et quā dif-

ficili tempore bellum illud mauritanicū semper gesserit et mo-
do administret: sed ad illud preclarissimū eius in ch̄risti fidem
et in omnes: qui hoc nomen profitent̄ initium me cōuertam q̄
Ethiopiam illam patris temporibus inuentā ea solertia inue-
stigauerit: vt regno Portugallie eius quadriennio mensib⁹ tri-
bus ⁊ diebus tredecim: plura in ea re beneficia xp̄iano populo
contulerit: quam annis duobus et quadraginta proximis: qui-
bus nauigari illud mare cepit collata sint. Inter medios enim
Ethiopes vltra equinoctialē plagam in proximo aurifodiūis
littoze castellū munitissimū: antemuralibus et propugnacu-
lis vallo et fossa septum: maximo labore ⁊ impensa calce ⁊ qua-
drato lapide ⁊ Lusitania nauibus importato construxit. Quo
tam sanctum: tam certum: tam magnū cum illis gentibus com-
mercium instituit: vt saluatoris nomen nunq̄: ne fama quidē
in ea auditum: ita nunc hominū nostrorū frequentia in popu-
lorū illozū auribus increbuerit: vt fera iam et barbara gens:
luxu ⁊ ignauie dedita: caritatis expers ⁊ pecudum more viuē-
tes nitescere religione incipiant. Dicitur preterea xp̄ianus po-
pulus nō solum inaudita auri ⁊ preciosarum meritiū inde alla-
tarum multitudine: verumetiam omnia numidarū penarum
maurisorū ceterarūq̄ gentium nomini xp̄iano infensarum
cōmercia cum Ethiopibus habita cessauere. vnde magnū pon-
dus magnaq̄ vis auri ex cōmutatione mercium terrestri itine-
re importata: Aethricā omnem aduersus xp̄ianos armare ⁊ mu-
nire solebat. Accedit tandem hijs omnibus baud dubia spes
Arabici sinus perscrutandi: vbi Asiam incolentium regna ⁊ na-
tiones vix apud nos obscurissima fama cognite sanctissimam
Saluatoris fidem religiosissime colunt: a quibus iam si modo
vera probatissimi Geographi tradunt: paucorū dierum itine-
re Lusitanorū nauigatio abest. Quippe cum emerso iaz multo
maximo Aethrice ambitu prope Prassum p̄montoriū vnde Ara-
bicus incipit sinus: superiori anno nr̄i appulerūt flumina litto-
ra portusq̄ oēs perscrutati que ab Ulisippone supra quinquies ⁊

quadragies cetera passuum millia certissima maris terrarum ac siderum observatione numerant: qua regione explorata videre iam videoz quot quotque et fortunarum et cultus et glorie cumuli: tum populo omni christiano: tum maxime vobis prebeantur et successoribus vestris ac huic sedi Petri sacratissime accedat. Ea vero omnia regis vnius industria tam breui tempore excogitata et administrata. Quis non iure mereatur: praesertim cum maiora proculdubio sint quam ut a multis et maximis principibus diuturnis temporibus et varijs etatibus aut soleant aut posse fieri videantur. Pretereo consulo multas admirandas incliti animi et corporis dotes: proceritatem: formam insignem: animi magnitudinem: liberalitatem: integerrimam vitam: moderationem: fidem: constantiam. In re militari virtutem: in administrando regno iusticiam: et in omni genere prudentiam: in deum religionem: in regnum et in subditos pietatem. Pretereo virtutis et industrie laudes: pretereo glorie et victoriarum monimenta: pretereo quo astu: quo consilio qua prudentia: qua animi fortitudine pro palatis: diuino nutu duorum ducum factiones dissimulat: et factiosos castigat. Que autem beatissime prebeantur non aliam ob rem dicta a vestra beatitudine accipi veli quam ut sciat quod et si omnes christiani reges aut principes cari beatitudini vestre: et huic sacro senatui merito sint: nemo erit profecto qui vel suapte virtute vel maiorum suorum meritis carior esse vno Johanne inclito Lusitanorum rege iure optio debeat. Quippe cum ea sit vel eius vel progenitorum suorum rerum gestarum gloria: pro christi Jesu fide: atque etiam in hanc sanctam et apostolicam sedem obseruancia: ut equari: et id quidem vix possit: vinci certe non possit. ¶ Jam multis moror beatissime pastor: plura forte dici quam loco et tempore expediat: stomachabit iam. v. b. alienas audire laudes: precipue cum de vestris preclaris decantandis magnus sit cumulus et splendor et latissimus dicendorum caput et copia. Sed cum apud. v. b. orationem habeo quam admirari potius quam laudari preestabit. Quippe indignus sum qui vestras amplissimas laudes pro palare sciam: et breui oratione complecti cum crispo Salustio celsius oino silere quam de v. b. pauca loqui: quare regis mandata iam aggrediar. Nullus vnquam gratior

nūcius cōtingere potius inclito Johāni Lusitanorū regi: q̄ cū
dea nuptia ad eū fama tulit: hanc salutare et pene diuinā crea-
tionē vestrā et. v. b. euectā esse ad sanctissimū hoc sacerdotiū et
cōstitutā iuxta ap̄lum super oēm principatū et ptātez: et oīe qd
noīatur: siue in hoc seculo siue in futuro: incredibilē pre se fert
leticiā: ob hoc diuinū donū et amplissimū xp̄i fidelibus colla-
tū munus: faustū eidē et felicē illurisse illū diē certe scio: quo ī
intelletit. v. s. de grauissimo et integerrimo cardinali effectū es-
se totius xp̄iani populi vniuersalē pontificē. Nō cessat cōtinue
iuges sempiternas et īmortales deo īmortali agere gr̄as: q̄ de
talī pastore: de tam religioso pōtifice: de tam solerti vicario: de
tam digno piscatoris successore: sue sancte et vniuersali ecclesie
huic sacro cardinaliū cetui: et fideiū xp̄ianorū p̄speritatī et salu-
ti cōsulerit. Gratulat̄ ecclesia q̄ pastore tā grauē: tā prudētē: tā
nobilē: tā doctū: tā prestātē: oīi genere virtutis sortita ē. Gau-
det sibi q̄ diuina bonitas p̄stantissimorū cardinaliū aīos spūs
sancti flagrantissimo ardore inflāmauerit vt crearēt pontificē:
qui primū ecclesia mor xp̄iano pp̄lo: demū hispanie et p̄cipue rei
pub. Lusitane sit salutaris. Suscipe iam bt̄issie p̄r v̄re maxime
virtutes in hoc. v. b. decreto oīm dignitatū apice p̄digna p̄mia
credidit. v. b. summi pastoris officiū qd suū erat sacer hic sena-
tus: cui gr̄as agere et referre in tpe iubet rex illustrissimus: qui
Innocentiū. viij. vere īnocētē summo sacerdotio decorastis: et
lumē et solē mūdo dedistis. Et qui iuxta Valētinianū impatore
talē in pontificali sede cōstituere pcurastis: cui oēs sincere ca-
pita sumitant libēter eius monita audiāt: et a quo delinquētes
medicamēta suscipiāt: et ad cor reuersi indulgentiā cōsequātur
quo gaudet ecclesia: xp̄ianus pp̄lus exultat: religio plaudet: nu-
meri et īnumeri letant̄. Ad vos igit̄ clauigerū regni celorū vni-
uersalis ecclesie venerandū antistitē de vltimis hispaniarū fini-
bus et sub longinquo: vt ita dicā sole nati letabundī missi lega-
tī venim̄: leticie et gratulatōis omīsti deuotōis obseruātie et ca-
ritatis plenī exposituri Johānis excellētissimi Lusitanorū regis

humilē et deuotā obedientiam et mādata fidelia adoraturi suo
noīe vestrā sanctitatē pedes ei⁹ sanctissimos deosculaturi: glo
riosam vestrā btitudinē veneraturi. Meminit celsitudo regia
innumera et īmortalia beneficia ab hac sancta sede et a p̄decesso
ribus vris in eū et suos aīcessores nō auara manu collata: et sū
mos fauores quibus hec alma mater ecclesia oēs Lusitanos re
ges: et res ab eis cōmendatas hactenus p̄secuta est. Fateē sere
nissimus ac illustrissimus princeps Jobānes secūdus rex Por
tugallie et Algarbioꝝ citra et vltra mare in aphyrica et dñs Gui
nee vestrā beatitudinē velut sidus quoddā illustre et micans e
celo humāo generi missus esse: quo remige īmo duce vaga per
vniuersum orbē nauicula Petri tuta nō flueret. Fateē vos vꝑ
pontificē: fateē hanc sanctā sedem: et hanc sacerdotalē et regiaz
urbē: in qua gens sancta et pplus electus: verū totius orbis ca
put: velut is qui id in lacte surit: et qui a maiorib⁹ suis hoc glo
rioso ornamēto insignitus est: qui inter multas scismatū facti
ones quot superiora tēpora fuere nunq̄ a Romano et vero pōtī
fice descuerunt. Qd̄ nescio an alij imperatorie et regie domui
vnq̄ contigerit. Fateē vos verū successorē eius de quo Esayas
Recordatus est dñs dñeꝝ seculi qui suscitauit de terra pastores
ouiu. Fateē grauissimus rex Romane ecclesie obseruatissimi et
xp̄iani cultus ampliator: corā quo reges Ethiopū procidunt: et
cui singulos annos munera offerūt. v. b. vere vices eius in ter
ris gerere: de quo Dauid in Psalmo. lxxi. Et dominabit̄ a ma
ri vsq̄ ad mare: et a flumine vsq̄ ad terminos orbis terraz corā
illo p̄cedent Ethiopes et inimici eius terrā lingēt. Reges thar
sis et insule munera offerēt: reges arabū et saba dona adducent.
Et adorabūt eū oēs reges: et omēs gētes seruient ei. Polliceē se
oīa que ad obsequiū: que ad honorē: que ad dignitatē vꝑe beati
tudinis: et sacri huius senatus ptinebūt: etiā cū capitis discric
sanguinis effusione: et fortunaz oīm erogatione facturū: Pro
cuius salute et amplitudine eius opa: gratia et fides nullo loco
et nullo tempore deerit: quicquid imperio valet: opibus prestat

fortuna pollet. v. b. liberalissime offert. Obsecrat obtestat̃ pien-
tissimus rex per xp̃i Jesu effossum latus quo ecclesiã banc con-
secrauit: ⁊ per eius nomē ⁊ vices quas in terris ṽra b̃tudo ge-
rit: vt cū res exegerit: regno: ciuitatibus: oppidiis: arcibus: clas-
sibus insultis: ⁊ postremo oīm qđ carius est seipso ac suis ṽtat̃
oīa periculo ⁊ experiētia teste: ante pedes. v. b. ponit: quā oīm-
potens ⁊ misericors dñs felicē ⁊ incolumē multos annos tuea-
tur. Cetera beatissime p̃r aliud tēpus expostulat̃: que remot̃ ar-
bitris cū ṽra beatitudine iusserit explicabimus. **Dixi.**

¶ Finis.

